

1. Polarisatie en radicalisering

Polarisatie

probleemschets

Professionals worden met regelmaat geconfronteerd met zorgelijke spanningen tussen verschillende bevolkingsgroepen. Spanningen op school of in de wijk die leiden tot vervreemding en uitsluiting. Hinderlijke overlast van hangjongeren die felle uitspraken doen over niet-westerse immigranten, autochtone vrouwen of homo's, zorgelijke wrijvingen tussen verschillende groepen van buurtbewoners over activiteiten in het buurthuis en de uitsluiting van leerlingen op een school op basis van geloof of etniciteit door medeleerlingen. Soms betreft het puberale provocatie, maar het kan ook sluipende polarisatie of radicalisering betreffen.

Polarisatie, in de betekenis van tegengestelde standpunten, hoort bij een open democratische samenleving. Het geeft stem aan belangen, emoties en helpt bij de vorming van groepen. Groepen bieden individuen een platform om een identiteit te ontwikkelen, bijvoorbeeld in kerken, moskeeën, op school, verenigingen en op internet. Daarin kan echter ook worden doorgeslagen, dan wordt polarisatie eerder bedreigend dan verrijkend.

Deze verscherpte tegenstellingen zijn ook zichtbaar in de politiek; verschillen tussen partijen worden scherper gemarkeerd en debatten worden feller. Waar negatieve polarisatie maatschappelijke, politieke en persoonlijke relaties aantast en ondermijnt komen maatschappelijke participatie en sociale stabiliteit onder druk te staan. Voornamelijk de kloof tussen autochtonen en allochtonen lijkt zicht vergroot te hebben, zeker rondom de islam.

definitie

Polarisatie is de verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving die kan resulteren in spanningen tussen deze groepen en toename van de segregatie (langs etnische en religieuze lijnen).

fasen in polarisatie

Als delen van gemeenschappen elkaar naar het leven staan is polarisatie niet meer te missen. Maar in de aanloop daarnaar toe is het moeilijker te signaleren. Er is een aantal fasen te onderscheiden:

- 1^e fase - Gebrek aan contact en onwetendheid over andere bevolkingsgroepen. Men leeft langs elkaar heen. Het is 'koud'.
- 2^e fase - Afkeurende uitspraken over andere bevolkingsgroepen. Versterking van het wij/zij gevoel en de toename van discriminatie en racisme. Het wordt 'ongezelliger'.
- 3^e fase – Er zijn incidenten en openlijke confrontaties. Het 'schuurt'.
- 4^e fase – De situatie escaleert: Incidenten worden structureel, daderschap en slachtofferschap gaan heen en weer.

Radicalisering

probleemschets

Bij individuen is soms een proces van vervreemding te zien dat nauw samenhangt met een persoonlijke zoektocht naar identiteit, waarbij de persoon in kwestie het risico loopt verstrikt te raken in radicale opvattingen. De kans bestaat dat de radicaliserende persoon losraakt van zijn of haar omgeving en steeds verder af komt te staan van de samenleving. Deze vervreemding en opvattingen over wie hij of zij is kan een gevaar voor de persoon zelf of omgeving, en zijn of haar toekomst- en ontplooiingskansen beperken. Zowel het doel als de ingezette middelen kunnen op gespannen voet staan met de democratische rechtsorde, denk aan de grondwettelijke vrijheden. De beslissing om een dergelijk radicaal pad te volgen kan een eigen keuze zijn, maar dit hoeft niet. De keuze kan bijvoorbeeld beïnvloed zijn of worden door 'geluiden' of ideeën van anderen in de omgeving of door materiaal op het internet. Dit geldt vooral voor jongeren en jongvolwassenen welke 'zoekende' zijn en vatbaar zijn voor radicale ideeën.

Belangrijk hierbij is het besef dat radicalisering niet exclusief is verbonden aan één bepaald etnische, culturele, religieuze of politiek (bevolkings)groep. Er wordt momenteel een onderscheid gemaakt tussen dierenrechten-, rechts-, links- en moslimradicalisering. De geschiedenis leert ons echter dat individuen en groepen zich in wisselende situaties en omstandigheden aangetrokken voelen tot verschillende vormen van radicalisering. Andere vormen van radicalisering zijn dus ook mogelijk.

definitie

Radicalisering is het proces, waarbij een persoon of groep in toenemende mate bereid is de consequenties te aanvaarden van de strijd voor een samenleving die niet strookt met onze democratische rechtsorde.

verhouding tussen polarisatie en radicalisering

Er zijn geen eenduidige verbanden tussen polarisatie en radicalisering. Zo kan een gepolariseerde samenleving bijdragen aan een vruchtbare voedingsbodem voor onverdraagzame radicale ideologieën. Maar er kan sprake zijn van perioden van sterke polarisatie, terwijl er toch geen radicalisering plaatsvindt.

Aanslagen van radicalen kunnen leiden tot achterdocht en wantrouwen tussen bevolkingsgroepen en zo polarisatie in de hand werken. Maar dit soort dramatische gebeurtenissen kunnen ook mobiliserend werken voor mensen van goede in de verschillende gemeenschappen. Zo was in Noorwegen na de aanslagen van beide kanten te horen dat de polarisatie te ver is gegaan.

en de professional?

De professional, werkzaam in eerstelijnsorganisaties in de sectoren zorg, welzijn en maatschappelijke dienstverlening, maar ook die in het onderwijs, levert impliciet en expliciet een belangrijke bijdrage aan het overdragen van normen, waarden, kennis en vaardigheden aan jongeren. De bijdragen zijn in principe inclusief, perspectief biedend, corrigerend en pedagogisch van aard.

De meerwaarde van de professional is gelegen in het adequaat tegengaan van de voedingsbodem en vergroten van weerbaarheid (preventie) en het reageren op radicalisering en weerwoord bieden (repressie). Dat kan vanuit de normale aandacht voor de jongere, en het in gesprek gaan wanneer er verontrustende signalen zijn. Natuurlijk is daarbij een voorwaarde dat de professional beschikt over kennis betreffende het ontstaan en de signalen van polarisatie en radicalisering.

Meer lezen?

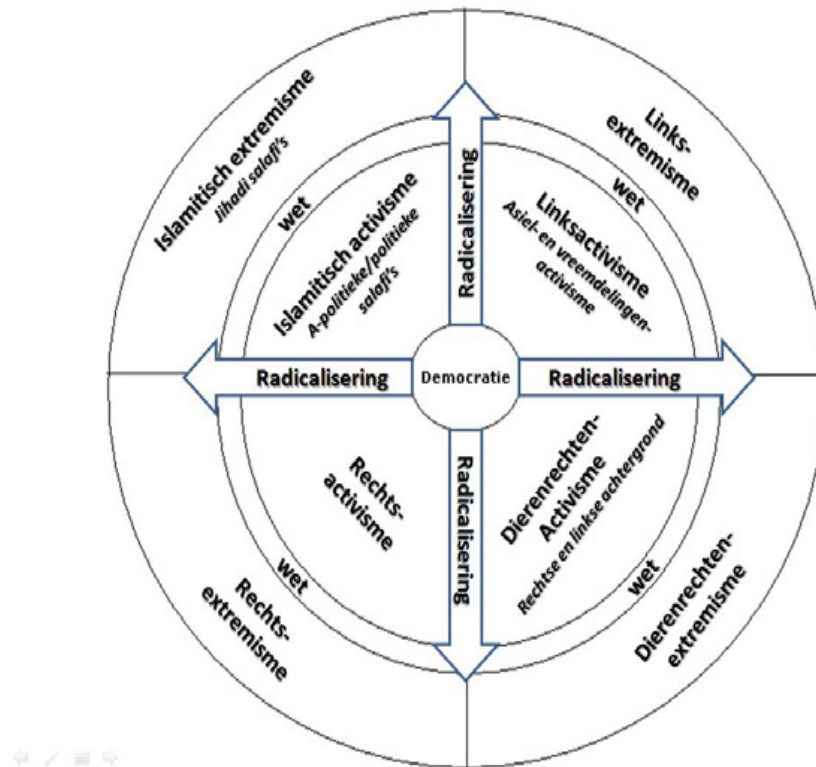
- Raad voor Maatschappelijke ontwikkeling. *Polariseren binnen onze grenzen* (Amsterdam 2009)
- Actieplan Rijksoverheid *Polarisatie en radicalisering 2007-2011*

2. Radicaal, activistisch, extreem of orthodox

probleemschets

De termen radicalisering, activisme en extremisme zijn begrippen die vaak door elkaar worden gebruikt. Het gaat echter om drie termen met elk een verschillende betekenis. Dit wordt geïllustreerd in het bijgaande plaatje. De democratie als uitgangspunt is in de kern van het diagram terug te vinden.

activisme

Alle idealen die worden nagestreefd op parlementaire en democratische wijze vallen binnen de kern van de wet. Verschillende mensen willen hun idealen verwezenlijken op buitenparlementaire, maar legale wijze: activisme.

extremisme

De buitenste strook van het diagram bestaat uit mensen die in het verwezenlijken van hun idealen of doelstellingen de grenzen van de democratische rechtsstaat overschrijden en daarbij mogelijk illegale acties uitvoeren: extremisme.

extremisme en radicalisering

De pijlen in het diagram symboliseren het proces van radicalisering waarbij een persoon of groep in toenemende mate bereid is een strijd aan te gaan voor ingrijpende veranderingen in de samenleving. Hiermee is niet gezegd dat het proces van radicalisering uiteindelijk leidt tot extremisme. Mensen kunnen tot inkeer komen of simpelweg het gewenste radicale leven niet volhouden.

islamitische radicalisering

De radicale en fundamentalistische vorm van de islam heeft door de aanslagen in New York en de moord op Theo van Gogh in het huidige politieke debat veel aandacht gekregen. Salafisme en radicalisering worden daarbij vaak in één adem genoemd. Het is echter van belang om hier onderscheid in te maken. Het salafisme is een ideologische stroming binnen de islam die een terugkeer naar de bronnen van de islam bepleit. Deze orthodoxe stroming binnen de islam baseert zich op een strikte lezing van de islamitische bronnen en trachten te leven naar het voorbeeld van de profeet Mohammed. De geloofsstroming kan verdeeld worden in drie richtingen:

- Apolitieke salafi's: 'orthodoxe' gelovigen, beschouwen het geloof als privé aangelegenheid en houden zich afzijdig van 'menselijke' politiek.
- Politieke salafi's: 'orthodoxe' gelovigen, nemen een actieve opstelling aan tegenover de samenleving en geven uiting aan de salafistische geloofsopvatting waarin de democratie niet de ideale samenlevingsvorm is.
- Jihadi-salafi's: geloven dat de islamgemeenschap bedreigd wordt en zien onmiddellijk en gewelddadig optreden als enige juiste handelswijze. Niet-moslims zijn hierbij de vijand, maar ook liberalere moslims worden verketterd. Ze erkennen alleen staatsvormen die geheel op de sharia (bundel van religieuze plichten) zijn gebaseerd.

Alleen het jihadi-salafisme kan mogelijk in verband gebracht worden met moslimradicalisme, dit omdat de stroming geweld als legitiem middel beschouwd in de strijd voor een ideale samenleving en welke ingezet mag worden tegenover vijanden van de islam. Tussen de drie salafistische stromingen bestaat een ideologische strijd.

extreem rechts / rechts extremisme

De termen extreemrechts en rechts-extremisme worden vaak door elkaar gebruikt, toch dient hier een onderscheid tussen gemaakt te worden voor genuanceerd beeld.

- Extreemrechts: de AIVD beschouwt groeperingen en bewegingen die zijn voortgekomen uit de zogenoemde centrumstroming uit de jaren negentig van de vorige eeuw als extreemrechts. Kenmerkend zijn een xenofob of nationalistisch gedachtegoed en de inzet van democratische middelen. Islamisering lijkt als meest urgent probleem gezien te worden en verbindt de verschillende groeperingen.
- Rechts extremisme: de rechts extremistische groeperingen in Nederland kenmerken zich door antidemocratische doelstellingen. Rechts extremisme erkent een

islamiseringsproblematiek maar zien van oudsher de joden als grootste vijand. Met regelmaat ontstaan in Nederlands nieuwe rechts-extremistische samenwerkingsverbanden.

links extremisme

Links extremisme kent een groot aantal verschijningsvormen. In Nederland zijn drie vormen van links extremisme dusdanig georganiseerd en daarmee zichtbaar door acties:

- Antifascisme. Het antifascisme ageert tegen alle vormen van extreemrechts, neonazisme, racisme en neofascisme. Vaak organiseren zij tegendemonstraties tegen extreemrechts of lopen mee in rechtse demonstraties met verhulling van identiteit om ordeverstoringen te veroorzaken.
- Dierenrechtenextremisme. In onze samenleving ligt zorg voor het welzijn van dieren stevig verankerd. Een breed spectrum van personen en organisaties zetten zich in voor de rechten en het welzijn van dieren. Een kleine minderheid kiest in hun strijd voor de rechten van dieren voor ontoelaatbare en illegale middelen. Deze organisaties zijn vaak internationaal georganiseerd en kenmerken zich door slim opgezette campagnes.
- Asielgerelateerd extremisme. Het verzet tegen het Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid heeft zich in de afgelopen jaren verhard en is meer structureel van aard geworden. Een groep van tientallen actievoerders gebruikt illegale middelen om de weerstand tegen asielbeleid kracht bij te zetten. Vormen van verzet zijn vergelijkbaar met die van dierenrechtenextremisten. Sinds eind 2010 richt de groep zich op bouwbedrijf BAM welke de bouw uitvoert van een nieuw detentiecentrum op Schiphol.

Meer lezen?

- *Weerstand en tegenkracht, AIVD 2009*
- *Salafisme in Nederland, aard, omvang en dreiging (IMES 2010)*
- *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 26 (oktober 2011)*

3. Ontstaan van radicalisering

Ontwikkelingsfasen

De levenslopen van mensen die radicaliseren laten verschillende paden zien. Één daarvan is de radicalisering die plaatsvindt gedurende de ontwikkelingsfase waarin jongeren tot zo'n 23 jaar bezig zijn met de vorming van hun identiteit: ontwikkeling van eigen opvattingen, normen en waarden in interactie met de sociale omgeving, zoals familie, vrienden, school, werk en media (Van Yperen, 2009).

breinontwikkeling

Vanuit de ontwikkeling van het brein bezien (Crone, 2008) is het de ontwikkelingsfase waarin het hersengebied dat verantwoordelijk is voor rationele afwegingen zich langzamer ontwikkelt dan andere hersengebieden. Het gevolg is dat jongeren in de leeftijdsfase tussen ongeveer 14 en 23 jaar veelal moeite hebben tot weloverwogen keuzes te komen en daarbij de consequenties van hun keuzes te overzien. Ze vinden het moeilijk om goed te plannen en prioriteiten te stellen, abstracte denkprocessen uit te voeren en te anticiperen. De 'emotiegebieden' in de hersenen missen nog de remmende invloed van de controlegebieden, en de communicatie tussen die gebieden is niet optimaal. Daardoor zijn jongeren die riskante keuzes maken nauwelijks gevoelig voor straf, maar wel zeer gevoelig voor belonen. Ook ontstaat in de ogen van volwassenen onevenwichtig gedrag: de jongere komt volwassen over, maar is soms opeens onredelijk emotioneel. Verder hebben jongeren in deze leeftijdsfase moeite met het juist interpreteren van sociale signalen: ze denken al snel dat een ander hen niet respecteert en ze voelen zich snel aangevallen.

De hormoonspiegel stijgt, met als gevolg grote stemmingswisselingen, een neiging tot roekeloos gedrag en het opzoeken van *kicks*. Door de beperkte impulscontrole, gekoppeld aan een streven naar directe behoeftebevrediging en een gering relativiseringsvermogen, kan een jongere in deze ontwikkelingsfase riskant gedrag vertonen, zonder zelf het gevaar te zien waaraan hij zich blootstelt. De 'plasticiteit van het brein' maakt het mogelijk noodzakelijke prikkels op te nemen. Zo is de invloed van een peergroup voor de ontwikkeling van het brein voor jongeren van groot (met name positief) belang. Een positief stimulerende omgeving kan voor een groot deel het risico op ontspoord gedrag teniet doen (Jolles 2011).

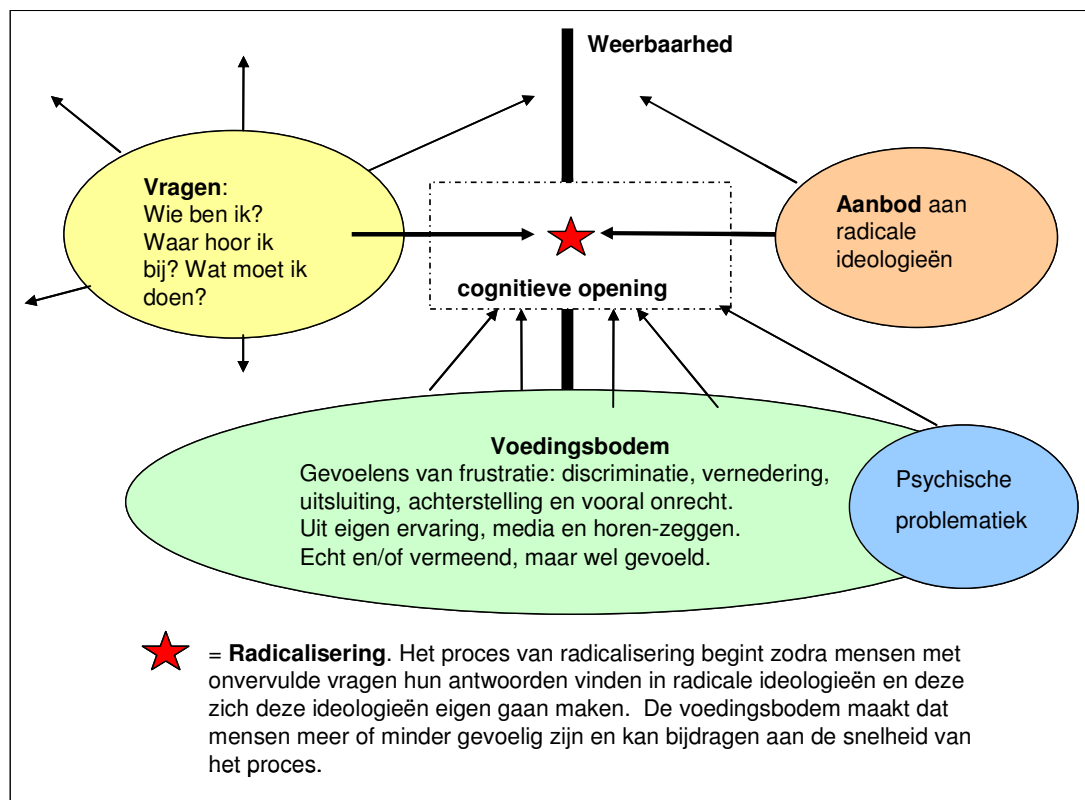
sociale ontwikkeling

In sociaal opzicht bieden radicale ideeën of radicale ideologieën jongeren mogelijk voordelen; je hoort ergens bij, je krijgt vrienden, waardering ('van zero tot hero') en bescherming. Het kan jongeren een platform bieden om frustraties en gevoelens van onrecht te ventileren. Radicale ideologieën of groepen bieden jongeren en jongvolwassen daarnaast een helder en vastomlijnd wereld- en ideaalbeeld waardoor keuzes tussen goed en fout eenvoudiger worden.

Procesverloop: vraag-aanbod model

Het hierna geschetste zogenaamd vraag-aanbod model wordt door velen gebruikt om het proces van radicalisering inzichtelijk te maken.

toelichting(kleuren komen terug in de tekst)

Vragen: De jongere of jongvolwassen gaat opzoek naar zijn of haar identiteit: wie ben ik? Waar hoor ik bij? Wat moet ik doen? In contact met ouders, familie, vrienden, school etc. worden deze vragen beantwoordt. Hierdoor vindt identiteitsvorming plaats.

Aanbod: Onderdeel van het aanbod aan antwoorden voor de identiteitsvorming kunnen ook radicale ideologieën zijn. Deze idealen en ideologieën kunnen aan jongeren en jongvolwassenen op verschillende manieren worden aangeboden. Het internet is de meest uitgebreide en toegankelijke vindplaats van dit aanbod, maar ook door flyers, op het schoolplein en tijdens bezoeken aan de moskee kunnen jongeren en jongvolwassenen in aanraking komen met radicale ideeën.

Voedingsbodem: De voedingsbodem welke de aantrekkingskracht van radicale ideeën genereert bestaat uit:

- Gevoelens van achterstelling, discriminatie, vernedering of uitsluiting en het ervaren van onrecht. Deze gevoelens kunnen voortkomen uit eigen persoonlijke ervaringen maar kunnen ook voortvloeien uit vermeende ervaringen of gebeurtenissen in de media. Ook de integratieparadox speelt een rol: hoe meer migranten gericht zijn op de Nederlandse maatschappij en willen integreren, hoe groter hun verwachtingen worden ten aanzien van de maatschappij en hoe gevoeliger ze zijn voor cultuurconflicten en uitsluiting.

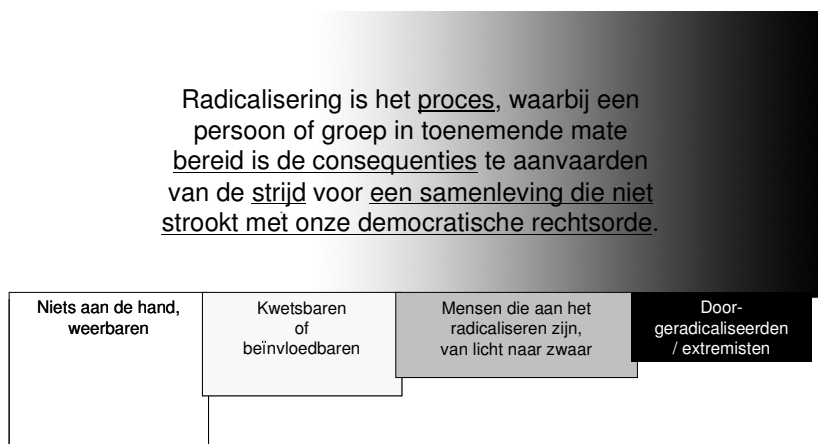

- Persoonlijke gebeurtenissen in het leven van een jongere of jongvolwassene waardoor ze onzeker worden over wie ze zijn. Voorbeelden hiervan zijn een scheiding van ouders, het verlies van een dierbare of een waardevolle vriendschap.
- **Psychische problematiek:** De laatste jaren tonen diverse onderzoeken aan dat personen met een psychische problematiek, zoals autisme, gevoeliger kunnen zijn voor radicale ideeën. Door psychische problemen kunnen ze verminderd in staat zijn gevoelens te tonen of empathie te tonen voor andersdenkenden.

Cognitieve opening: de combinatie van de aantrekkingskracht van een ideologie of gedachtegoed en de voedingsbodem bij het individu waardoor het proces van radicalisering kan worden verklaard.

procesverloop

Zoals gezegd is radicalisering een proces; dat verloopt niet volgens een vast stramien. De te onderscheiden groepen, zoals hieronder weergegeven, overlappen elkaar. Het is daarbij niet gezegd dat als je links begint met stappen te zetten, je uiterst rechts eindigt. Het proces kan razend snel of juist langzaam gaan, stilvallen en weer terugtreden. Voor de meeste personen die een proces van radicalisering doormaken betekent het verkrijgen van regelmaat, structuur en verantwoordelijkheden ('huisje, boompje, beestje') de doorloop naar de-radicalisering.

En de professional?

De eerstelijnsprofessional zal zelden of nooit met de uiterst rechtse fase te maken hebben. Intervenieren bij deze groep is veelal voorbehouden aan de politie, AIVD of de-radicaliseringsdeskundigen. Vooral de eerste twee fasen zijn voor de professional de grootste uitdaging om jongeren weerbaar te houden of te maken zodat ze niet meer beïnvloedbaar zijn of kunnen worden. De professional kan vanuit de zorg voor en betrokkenheid op de jongere een bijdrage leveren aan het tegengaan van radicalisering.

Meer lezen:

Crone, E. (2008). *Het puberende brein. Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*. Amsterdam, Uitgeverij Bert Bakker.

Jolles, J. (2011) *Ellis en het verbreinen. Over hersenen, gedrag & educatie*. Neuropsych Publishers, Amsterdam – Maastricht

KPC-groep (2010) *Radix tool. Een meetinstrument bij radicalisering*. Den Bosch, 2010

San, M. van, Sieckelinck, S & Winter, M. de (2010). *Idealen op drift. Een pedagogische kijk op radicaliserende jongeren*. Den Haag: Boom|Lemma.

Yperen, T.A. van (2009). *Betere ketens*. In: Graas e.a. (Red.). *De Wet Jeugdzorg in de dagelijkse praktijk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

4. Herkenning en duiding van radicalisering

Hieronder volgt een handreiking bij het herkennen en duiden van radicalisering door:

1. het verhelderen van signalen die mogelijk een aanwijzing kunnen zijn voor (dreigende) radicalisering;
2. het stellen van controle vragen ;
3. het weten op te sporen van bedreigende factoren of omstandigheden, die de situatie zorgelijker zouden kunnen maken.

vooraf

Belangrijk voorafgaande aan gebruik van deze lijst is:

- Doe de duiding niet alleen: zoek contact met andere professionals, ouders of vrienden van de persoon waar u zich zorgen over maakt. Inventariseer of uw zorg gedeeld wordt, wat ervaren of zien zij?
- Pas op voor overhaaste, onterechte labels. Stel jezelf controlevragen.
- Ook als er geen sprake is van (dreigende) radicalisering kan een 'niet-pluis-gevoel' en een aantal signalen duiden op een zorgelijke situatie waarin iets moet gebeuren- ook als het niets met radicalisering te maken heeft.

ad 1. de signalen

Bij personen die in een proces van radicalisering zitten is vaak een aantal van de volgende mogelijke signalen van radicalisering te onderscheiden:

- Vervreemding en (zelf) uitsluiting: afstand nemen, persoonlijke relaties veranderen drastisch en contacten worden verbroken.
- Devotie en idealisme: verheerlijking van idealen, een ideale samenleving en het verlaten van instituties die deze idealen niet delen. Waar loopt hij of zijn warm voor?
- Bedreigingen en vijanden: benoemen van bedreigingen van 'de vijand'. Waar is hij of zij tegen of bang voor?
- Privaat is publiek: er wordt geen onderscheid gemaakt tussen private normen en de publieke normen.
- Uiterlijke kenmerken en andere uitingsvormen: kleding, profielsite en alias dienen niet om hip te zijn, maar hebben een ideologisch statement.
- Onderlinge loyaliteit: de gedeelde ideologie of groepsidentiteit wordt belangrijk. Radicalisering is vaak een sociaal proces, een soort van 'nieuwe familie'. Uitzondering hierop zijn eenlingen welke radicaliseren binnen een (zelfverkozen) isolement.
- Actiebereidheid: Is het onrecht of de bedreigingen dusdanig dat de persoon voelt dat hij tot actie moet overgaan en zijn bijdrage aan de 'strijd' wil/moet leveren? Wordt geweld daarbij gerechtvaardigd of acties gelegitimeerd?

ad 2: controlevragen

Belangrijk is om als professional controlevragen te stellen:

- Kan het gaan om handelingen die lijken op radicale uitingen maar ook op iets anders kunnen duiden?
- Kan het gaan om radicale symbolen, leuzen en redeneringen die worden geuit zonder dat dit gedachtegoed of de ideologie ook wordt gedeeld?
- In hoeverre is er sprake van een ideologisch component? Of worden bepaalde argumentaties enkel provocerend gebruikt?
- Is het de eerste keer dat je dit gedrag of uiting waarneemt of heb je al eerdere, vergelijkbare ervaringen opgedaan? Is er sprake van gedragsverandering bij de persoon in kwestie?
- Ben jij de enige die ziet dat er sprake is van (geen) radicalisering, of kijken je collega's en professionals van andere instellingen die de jongere kennen, er ook zo tegen aan?
- Hoe verhoudt het waargenomen gedrag zich tot het aangehangen gedachtegoed? In welke mate beïnvloedt het denken het doen?

ad 3: bedreigende factoren

Naast de signaallijst en bij behorende controlevragen kunnen bedreigende factoren rond het individu in kwestie—ook wel voedingsbodem genoemd—tevens de zorgelijkheid van signalen doen toenemen:

- slecht sociaal netwerk, isolatie of vervreemding;
- problematische identiteitsontwikkeling (bijv. eenzaamheid, gepest worden etc.);
- aanwezigheid van radicale personen in de directe omgeving;
- persoonlijke crises (bijv. scheiding, ontslag, conflicten en crises) ;
- frustrerende gebeurtenissen (bijv. integratieparadox) ;
- persoonlijke gebeurtenissen die leiden tot schaamte/schande;
- slechte schoolprestaties, werkloosheid, slechte arbeidsmarktkansen;
- psychische problematiek;
- drank en drugs .

en de professional?

Het contact met de persoon waarover zorgen zijn is het belangrijkste middel om deze zorgen, al dan niet gerelateerd aan radicalisering, te duiden. Die duiding is sterk afhankelijk van de aard van het signaal; hierbij kan het instrument Radicx (KPC-groep, 2010) behulpzaam zijn. Contact met andere professionals of ouders is bij de signaalbeoordeling belangrijk. Hierdoor wordt inzichtelijker of er wel of geen reden is tot zorg en of er sprake is van radicalisering. De combinatie van de signaallijst, het contact met andere professionals, ouders en de jongere zélf, het in oogschouw nemen van beschermende en bedreigende factoren en de controlevragen kan een antwoord geven op vragen zoals: “Is de persoon zoekende of zich aan het oriënteren binnen een ideologie?” “Heeft hij of zijn sympathieën voor een radicale ideologie?” “Of zijn de uiting van idealen doorleefd in gedrag en communicatie?”

De professional moet zich er namelijk van bewust zijn dat signalen ook betrekking kunnen hebben religieuze orthodoxie, identiteitsdilemma's of problemen in de privé omgeving van jongeren. En tot slot: de eigen perceptie van professionals kan bovendien beïnvloed worden door de berichtgeving in de media, door het publieke debat, door persoonlijke ervaringen etc.

Meer lezen?

KPC-groep (2010) Radicx tool. Een meetinstrument bij radicalisering. Den Bosch, 2010

5. Polarisatie: confrontatie en handelingsperspectieven

signalen voor de professional

Sociaal-maatschappelijk en politieke gebeurtenissen bieden een platform voor spanningen en tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen. Zo ontstond na de moord op Theo van Gogh zicht op polarisatie door islamitische jongeren, die de moord rechtvaardigden. Maar ook rechtsextremistische polarisatie kwam in beeld, door de zogenoemde ‘Lonsdale’ jongeren die betrokken waren bij anti-buitenlander en anti-vreemdelingen acties.

Uit diverse onderzoeken blijkt dat eerstelijnsprofessionals in het onderwijs, welzijn en politie regelmatig in aanraking komen met signalen van polarisatie. Dit zijn vooral signalen op het gebied van discriminatie en ‘wij-zij’ denken, die zich veelal voordoen bij de leeftijdsgroep 16 tot 20-jarige jongens.

Professionals worden naast politieke en maatschappelijke fricties op tal van manieren in de dagelijkse praktijk geconfronteerd met polarisatie: bij het organiseren van een evenement of activiteiten op school of in het jongerencentrum, na (inter) nationale gebeurtenissen, op het sportveld etc.

aanpak door de professional

De aanpak van polarisatie vergt een specifieke rol van professionals. De onderstaande set van activiteiten, opgesteld door het COT, heeft nadere uitwerking en aanscherping, maar kan wel als handvat dienen bij het doordenken van de rol van een professional in het voorkomen van en reageren op polarisatie .

Wat kom je tegen?	Wat te doen?
Toename tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen/afnemende binding	<ul style="list-style-type: none"> - Bijdragen leveren aan gelijke behandeling - Bijdragen leveren aan het verbinden van bevolkingsgroepen in het algemeen - Gericht bijdragen leveren aan het creëren van positieve ervaringen tussen bevolkingsgroepen
Verscherping van tegenstellingen	<ul style="list-style-type: none"> - Escalatie van tegenstellingen waar kunnen nemen - In algemene zin bijdragen leveren aan het tegengaan van escalatie - Het bieden van een plek om maatschappelijke spanningen te bepreken en uiting te geven aan emoties (ook na incidenten) - Het handhaven van gedragsregels om provocaties te voorkomen - Gericht bijdragen leveren om escalatie tussen identificeerbare groepen in eigen omgeving tegen te gaan - Kunnen waarnemen van plannen van bewuste provocaties ten aanzien van andere bevolkingsgroepen - Kunnen waarnemen wanneer incidenten een structureel karakter krijgen.
Incidenten met een structureel	<ul style="list-style-type: none"> - Aanvullende informatie kunnen geven over incident en

karakter Geconfronteerd worden met een incident dat kan duiden op polarisatie	achtergrond hiervan - Kunnen bijdragen leveren aan duiden van het incident - Bij kunnen dragen aan de reactie op een incident om zodoende de gevolgen te beperken - Bij kunnen dragen aan de maatschappelijke 'thermometer' en in staat zijn de impact van waar te nemen - Bij kunnen dragen aan het voorkomen van nieuwe incidenten in de nasleep van een incident
Gevolgen/ nasleep	- Leveren van bijdragen aan het zoveel mogelijk wegnemen van onrustgevoelens - Het kunnen optreden tegen de veroorzakers van het incident - Het in contact kunnen brengen van bevolkingsgroepen die betrokken waren bij incidenten

COT, 2008

Meer weten?

M. Zannoni, L. van der Varst, E. Bervoets, M. Wensveen, V. van Bolhuis, E. van der Torre (2008) *De rol van eerstelijnswerkers bij het tegengaan van polarisatie en radicalisering*. Van 'ogen en oren' naar 'het hart' van de aanpak. COT, Den Haag.

6. Radicalisering: confrontatie en handelingsperspectieven

mogelijkheden voor de professional

De professional heeft op verschillende manieren de mogelijkheid meerwaarde te bieden bij het weerbaar maken van personen (vooral jongeren) tegen radicale ideeën. Professionals leveren impliciet en expliciet een belangrijke bijdrage aan het overdragen van normen, waarden, kennis en vaardigheden aan jongeren. De benodigde activiteiten zijn veelal inclusief, perspectief biedend, corrigerend en pedagogisch van aard. De meerwaarde als professional ligt bij het adequaat tegengaan van de voedingsbodem en vergroten van weerbaarheid (preventie) en het reageren op radicalisering en weerwoord bieden (repressie).

concrete suggesties

Verdiep u in het verhaal van de jongere en ga het gesprek met hem of haar aan. Welke ervaringen heeft men op school of op straat? Hoe is het contact met de ouders? Neem daarbij de idealen van de jongere/jongvolwassene serieus. Bied ruimte om idealen te bespreken, zonder argwaan. Stel wel grenzen, en maak duidelijk welk gedrag (bijv. uitsluiting) of taalgebruik (bijv. discriminatie) niet getolereerd wordt. Handhaaf die grenzen, en trek daarin één lijn met collega's.

taken en rollen

De professional kan met betrekking tot de aanpak van polarisatie en radicalisering verschillende taken en rollen vervullen. De wijze waarop een bijdrage wordt geleverd aan het tegengaan van radicalisering hangt van een aantal factoren af:

- de mate waarin de professional toegang heeft tot de doelgroep;
- het bestaan van een vertrouwensrelatie ;
- het beschikken over de noodzakelijke methodiek.

Wanneer het contact met de jongere of het gesprek met de jongere stagneert en de professional zich zorgen maakt, worden collegiale consultatie of intervisie belangrijke instrumenten. Ook inbreng in een zorg- en adviesteam is een zinvolle mogelijkheid. In ieder geval hoort het tot de professionele competentie om tijdig advies en consultatie te vragen.

situatiefreageren

Er is niet één juiste manier om te reageren op vermeende radicalisering. In de meeste situaties is het aangaan van een gesprek met een persoon met radicale of ondemocratische denkbeelden een verstandige stap. Om het gesprek aan te kunnen gaan zijn aangrijpingspunten nodig, zoals de overtreding van gedragsregels, het effect van het gedrag op anderen en de belemmering van de eigen ontwikkeling van de persoon in kwestie. Direct handelen is niet altijd nodig; vooraf kan kennis

worden genomen van relevante achtergrondinformatie via collega's of ketenpartners. Zo nodig kan ook de wijkagent vroegtijdig worden ingeschakeld om vragen te stellen over opvallend gedrag. Soms echter zijn er veiligheidsrisico's en dan liggen andere acties voor de hand, zoals het terstond inschakelen van de politie.

concrete suggesties voor een gesprek met een persoon met ondemocratische ideeën

- Schat elke situatie goed in en ga na of en zo ja, wanneer een goed moment is om de persoon in kwestie vragen te stellen.
- Kies een natuurlijk moment en wees eerlijk, benoem eventuele zorgen, vragen of twijfels.
- Luister zonder oordeel en wees oprecht geïnteresseerd.
- Een belangstellende houding helpt om weerstand te voorkomen.
- Stimuleer de persoon zijn of haar problemen onder woorden te brengen.
- Bevorder zelfreflectie, door informatie aan te reiken.
- Onwenselijk of onhandig gedrag kan bij jongeren voortkomen uit gebrek aan handelingsopties. Dit noopt ook tot zelfreflectie bij de professional met betrekking tot eigen vooroordelen, slechte ervaringen of aannames.
- Houd vast aan de voorbeeldrol, leg op een passende wijze uit op welke wijze een persoon gebruik kan maken van de mogelijkheden die de rechtstaat biedt bij het pakken van kansen maar ook bij het stellen van grenzen. Stel die grenzen ook duidelijk, wat is wel toelaatbaar en welke gedrag gaat over de gestelde normen en waarden heen.
- Denk ook aan diegenen die geconfronteerd zijn met extremistische uitingen. Het is een voorstelbare valkuil om enkel de nadruk te leggen op de persoon die radicaliseert. Stel dus grenzen, en maak duidelijk welk gedrag (bv. uitsluiting) of taalgebruik (bv. discriminatie) niet getolereerd wordt. Handhaaf die grenzen, en trek daarin één lijn met collega's.
- Betrek collega's, ketenpartners en/of externe deskundigen. Indien u te maken krijgt met radicalisering is het belangrijk afstemming te zoeken met collega's of andere professionals, en de zorgen met hen te delen en uw bevinding of oordeel te toetsen. Als u vaststelt niet over voldoende kennis over vaardigheden te beschikken kan externe ondersteuning helpen. Schakel een veiligheidsexpert of ketenpartner in en indien de jongere een zorgaanpak nodig heeft schakel dat het zorgnetwerk of eventueel de ouders in.

De aanpak van radicalisering vergt een specifieke rol van professionals. De opgestelde richtlijnen door het COT bieden handelingsperspectief, welke ook samenwerking met netwerkpartners bevordert.

Aangrijpingspunten	Mogelijke bijdrage(n) eerstelijnsprofessional
Verkleinen voedingsbodem	<ul style="list-style-type: none"> - Voorkomen van uitsluiting - Bewust bijdragen leveren aan insluiting - In aanraking brengen met rolmodellen - Bijdragen leveren aan tegengaan discriminatie - Kunnen bijdragen aan kritisch denkvermogen
Verkleinen vatbaarheid, vergroten weerbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> - In aanraking kunnen komen met kwetsbare jongeren - Voorkomen van gevoel onrechtvaardigheid - Het kunnen ondersteunen van ouders - Verminderen slachtoffergevoel - Alternatieven aandragen - Afnemende binding kunnen waarnemen - Bijdragen aan vertrouwen

Bron: De rol van eerstelijnswerkers bij het tegengaan van polarisatie en radicalisering (COT 2008)

7. Samenwerking

bewustzijn en uitwerking in de organisatie

De professional maakt deel uit van een organisatie, het is van belang dat het bewustzijn van de vragen rond polarisatie en radicalisering op alle niveaus binnen uw organisatie/instelling aanwezig is. Hierbij valt te denken aan:

- **Integrale visie op polarisatie en radicalisering.** In de visie moet duidelijk worden op welke manier het probleem binnen de organisatie/instelling speelt en langs welke lijnen het curatieve of preventieve beleid wordt vormgegeven.
- **Werk- of handelingswijze ontwikkelen voor concrete situaties.** Hierdoor kan een organisatie zich voorbereiden en is voor alle betrokkenen duidelijk op welke manier wordt gehandeld. Dit kan bijvoorbeeld door het ontwikkelen of aanpassen van een speciale werkwijze bij zorgen over individuen, of richtlijnen bij ideologisch gemotiveerd afwijkend gedrag als bijvoorbeeld het ‘geen handen schudden’. Op organisatieniveau dienen er afspraken te zijn over tolerantiegrenzen met betrekking tot gedrag, kledingstijlen en verbale uitingen.
- **Preventieve maatregelen, zoals het verbeteren van interculturele competenties van medewerkers of bevorderen van basiswaarden bij jongeren zoals tolerantie en open debat.**

netwerkafspraken

De professional is met betrekking tot de preventie van polarisatie en radicalisering gebaat bij duidelijke en transparante afspraken met het netwerk/de samenwerkingspartners.

Een van de meest cruciale aspecten van het omgaan met informatie, is het organiseren van een netwerkstructuur en vervolgens het organiseren van het verzamelen, analyseren en duiden van informatie en het vervolgens komen tot benodigde activiteiten/interventies.

Voorafgaande aan het organiseren van dit proces is het van belang dat elke partij zijn rol of functie kent met betrekking tot de preventieve aspecten: het voorkomen, het herkennen en het signaleren.

actoren en rolverdeling

In de vormgeving van het netwerk dient aandacht besteed te worden aan het netwerk van actoren en de rolverdeling. Het is noodzakelijk vast te leggen wie waarvoor verantwoordelijk is, welke acties zal uitvoeren etc. Dit geldt zowel binnen een organisatie/instelling als in de samenwerking met externe partners.

Handvatten voor deze samenwerking zijn:

(zie volgende pagina)

Aangrijpingspunten	Mogelijke bijdrage(n) eerstelijnsprofessional
Reageren op radicalisering en tegengaan radicaal gedachtegoed	<ul style="list-style-type: none"> - Kunnen bijdragen aan het analyseren van de lokale situatie - Het agenderen van het onderwerp binnen eigen organisatie en netwerkpartners - Beschikbaarheid radicale gedachtegoed tegen kunnen gaan - Toegang hebben tot jongeren - Kunnen bijdragen aan interventies

Bron: De rol van eerstelijns werkers bij het tegengaan van polarisatie en radicalisering (COT 2008)

melden en delen in het netwerk

De bereidheid van melden voor het doorgeven van informatie is sterk afhankelijk van de achtergrond van de melder. Met betrekking tot het delen van een zorg of een melding doen is het belangrijk:

1. Doel van het gesprek uitspreken, hierbij kan ook ingegaan op het aspect van privacy en veiligheid van de professional.
2. Duidelijk te maken wat er met de informatie gebeurt en op welke wijze richting melder wordt teruggekoppeld.
3. Melders het nut te doen ervaren van een melding en de afhandeling.
4. Periodiek informeren van melders over lopende zaken en trends, hiermee kan betrokkenheid en meldingsbereidheid vergroot worden.

agenderen door de gemeente

De gemeenten hebben van het Rijk een centrale rol gekregen bij de preventie en repressie van polarisatie en radicalisering. De gemeente heeft een belangrijke regierol bij het agenderen van een aanpak op polarisatie en radicalisering.

Meer weten?

Zie website handelingskader gemeenten

8. Conflicten rond religie

scheiding tussen kerk en staat

Religie is een maatschappelijk fenomeen waarmee de professional op verschillende manieren en in verschillende mate mee geconfronteerd kan worden. Religie en staat vormen een precaire zaak. De scheiding tussen kerk en staat is in Nederland een constituerend beginsel. Dit beginsel verschaft de grondslag voor andere beginselen waarop de rechtsorde is vormgegeven: vrijheid van religie, vrijheid van meningsuiting en van gelijkheid. De scheiding tussen kerk en staat biedt neutraliteit en dient tot uitdrukking te komen bij diegene die de uitvoerende en rechtsprekende macht uitvoeren. De discussie over neutraliteit van de staat wordt zichtbaar bij het dilemma of een rechter, politieagent of ambtenaar religieuze uitingen mag dragen. Of een docent die op basis van religieuze overwegingen geen handen schudt met vrouwen. Of een leerling die op basis van religieuze overwegingen geen handen schudt met vrouwelijke docenten en medeleerlingen.

consequentie

De belangrijkste betekenis van de scheiding tussen kerk en staat is dat de overheid geen geloof of wijze van geloofsbelijdenis voorschrijft, of partijen voortrekt: de overheid moet zich neutraal opstellen. Dat betekent ook dat de staat niet treedt in de interpretatie van religie en zich niet bemoeit met interne geloofsaangelegenheden en/of kerkelijke aangelegenheden. Omgekeerd hebben religieuze organisaties geen formele positie binnen de overheidsorganisatie. Zij kunnen wel op gelijke wijze als andere maatschappelijke organisaties deelnemen aan het publieke debat.

reikwijdte

Manifestaties van religie, zoals het inrichten van gebedshuizen, het dragen van religieuze kledingstukken of het oproepen tot gebed vallen onder de godsdienstvrijheid. Religieuze overtuigingen zijn binnen de politiek, maar ook binnen de samenleving onderwerp van gesprek en discussie. Welke keuzes worden gemaakt, en op basis waarvan? Zijn de rechten van de dieren belangrijker dan de vrijheid van religie en het in stand houden van de religieuze handelingen die hierbij horen? De meerderheid van de Tweede Kamer stemde in met het verbod op ritueel slachten en gaf daarbij de voorkeur aan de rechten van de dieren.

'handen weigeren' en andere conflicten op basis van religie

Diverse religieuze stromingen, interpretaties en organisaties willen geen (gehele) scheiding van kerk en staat in Nederland. Het salafisme en andere islamitische stromingen stellen hun wet (de sharia) boven die van Nederland. Maar ook de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) gaat in haar grondbeginselen uit van een samenleving bestaande uit normen en waarden uit de Christelijke bijbel. Diverse religieuze autoriteiten hebben ideeën over abortus, euthanasie, homoseksualiteit en de verhouding tussen mannen en vrouwen, die radicaal afwijken van wat in Nederland van de wet

mag en gebruikelijk is. Er steken met enige regelmaat religieuze dilemma's de kop op: mogen ambtenaren met een publieke functie hoofddoekjes of andere religieuze uitingen dragen, en mogen ze weigeren homo's te trouwen?

onderscheid tussen radicalisme en orthodoxie

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen orthodoxie en radicalisme. Orthodoxie is een manier om het geloof te belijden, terwijl het bij radicalisme gaat om een ideologie die de samenleving ingrijpend wil veranderen. Orthodoxie op zich leidt (zeker) niet automatisch tot politieke onvrede en tot mogelijke radicalisering. Dit betekent dat het niet 'aan de buitenkant' te zien is of iemand radicaliseert. Daarvoor moet men veel meer weten over persoonlijke drijfveren, normen en waarden.

Het onderscheid kunnen maken tussen orthodoxie en radicalisme is dus belangrijk omdat voorkomen moet worden dat mensen met een orthodoxe levenshouding op een verkeerde manier worden bejegend. Daardoor zouden ze zich niet geaccepteerd kunnen voelen en zich isoleren. Een geïsoleerde levensstijl is juist één van de risicofactoren voor een radicaliseringsproces.

Meer weten?

WRR rapport: Geloven in het publieke domein, verkenningen van een dubbele transformatie (2006)

9. De actualiteit van polarisatie en radicalisering

impact van gebeurtenissen

Er gaat bijna geen dag voorbij of er doen zich ergens in het land gebeurtenissen voor die verstrekkende gevolgen kunnen hebben voor de omgeving. Het kan gaan om incidenten, maar ook om een gebeurtenis die een enorme impact heeft op de betrokkene. Dat kunnen gebeurtenissen zijn die zich binnen een bepaalde wijk of gemeente afspelen, maar ook gebeurtenissen buiten de gemeente of zelfs buiten de landsgrenzen kunnen reactie van mensen oproepen en tegenstellingen tussen groepen op scherp zetten.

media

Tegenstellingen kunnen door de media nog al eens worden uitvergroot waardoor een incident het gevoel van achterstelling en discriminatie bij bepaalde groepen kan vergroten, hetgeen kan leiden tot maatschappelijke onrust, negatieve polarisatie en tot een voedingsbodem voor radicale ideeën. Bij maatschappelijke onrust is veelal sprake van de volgende drie 'ingrediënten':

- een voedingsbodem;
- één of meerdere incidenten die een uiting zijn van al bestaande spanningen. Deze veroorzaken heftige reactie bij burgers, media en/of politiek.
- het naar aanleiding hiervan optreden van massale, dan wel ernstige aanstastingen van de openbare orde en veiligheid.

actuele polarisatie

Tegenstellingen tussen mensen over de plaats van de islam in ons land worden op scherp gezet. De laatste jaren lijkt de groep van ontevreden en boze autochtone burgers te zijn gegroeid. Zij zijn ontevreden over de buurt, de politie, maar vooral over de 'buitenlanders' die zich niet aanpassen en door de overheid een voorkeurspositie lijken te krijgen. Het Verwey-Jonker instituut deed onderzoek naar de oorsprong van de 'witte woede'. Het is een steeds vaker hoorbaar geluid van autochtone burgers die geen vertrouwen meer hebben in de overheid en boos zijn op 'buitenlanders'. De wrok tegenover de overheid wordt groter en sommige burgers hebben het gevoel dat voor allochtonen er uitzonderingen worden gemaakt.

internationale invloed

Ook situaties buiten onze landsgrenzen hebben invloed op het idee van achterstelling en discriminatie van burgers in Nederland. Deze gevoelens, die niet gekoppeld zijn aan persoonlijke ervaringen kunnen opnieuw tegenstellingen tussen groepen en de segregatie tussen bevolkingsgroepen versterken. De militaire interventies in islamitische landen als Irak en Afghanistan en de deelstaat Tchetjenië hebben invloed (gehad). De uitzichtloze situatie in Palestina, en Gaza in het bijzonder biedt voor jongeren met een moslimachtergrond in meer of mindere mate

een gevoel van achterstelling. Zij identificeren zich met onderdrukte moslims elders, en ervaren daardoor vernedering en discriminatie, die zij projecteren op de Nederlandse samenleving.

actuele radicalisering in Noorwegen

De meest recente confrontatie met radicalisering in Europa zijn de aanslagen in Noorwegen, gepleegd door Anders Breivik. Hierbij zijn voor het eerst in Europa tientallen mensen gedood door iemand die zich in een manifest beroept op hoofdzakelijk anti-islamitische, anti-multiculturele en anti-linkse denkbeelden. De doelwitten werden door gekozen omdat de regerende Noorse Arbeiderspartij verantwoordelijk werd gehouden voor ‘het binnenlaten van massa’s moslims in Noorwegen’. Door deze aanslagen is de aandacht voor geradicaliseerde eenlingen hernieuwd. Het nieuwe element is hier de gewelddadige vertaling van genoemde ideeën naar strategie, doelwitkeuze, werkwijze, wapengebruik en tijdfasering. Overigens kan Breivik niet gekarakteriseerd worden als een ‘klassieke’ rechts-extremist. Waar ‘klassieke’ rechtsextremisten zich vooral richten op de rassenleer en antisemitisme, ziet Breivik de islam als de grootste bedreiging en heeft hij juist pro-zionistische opvattingen.

andere actuele vormen

Dierenrechtenextremisten hebben recent de aandacht getrokken met acties tegen de KLM, omdat deze volgens de dierenrechtenextremisten samen met partner Air France betrokken zou zijn bij het vervoeren van apen ten behoeve van de dierproefindustrie. Ook hebben zij videobeelden gepubliceerd van vermeende misstanden in de Nederlandse varkenshouderijen. Een ander voorbeeld is dat asielrechtenactivisten en –extremisten zich richten op het bouwbedrijf BAM. Dit bedrijf is sinds december 2010 doelwit vanwege de door het bedrijf uitgevoerde bouw van een nieuw justitieel complex op Schiphol.

10. Symbolen, uitingen en organisaties

islamitische radicalisering

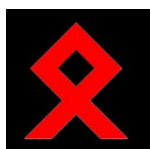
Sinds de jaren tachtig bestaan er radicaal-islamitische groeperingen in Nederland. De opkomst van het salafisme is het meest zichtbaar. Delen daarvan kunnen een dreiging vormen voor de democratische rechtsorde, en kunnen radicalisering in de hand werken door bijvoorbeeld een sterke afwijzing van democratische waarden van andersdenkenden.

Wanneer personen een gewelddadige actie voorbereiden of uitvoeren werken ze vaak in een netwerk. De dreiging van jihadistische netwerken tegen Nederland en Nederlandse belangen is gering. De AIVD concludeert na onderzoek dat lokale jihadisten zich voornamelijk zijn gaan richten op de jihad buiten Nederland.

extreemrechts en rechtsextremisme

Rechts-extremistische symboliek kent veel uitingsvormen, dit in tegenstelling tot islamitische radicalisering en links extremisme. Een reeks gebruikte symbolen stamt direct af van het Duitse fascisme van voor en tijdens de Tweede Wereld oorlog en het Zuid-Afrikaanse apartheidssysteem.

- Grafische symbolen (Keltische kruis, zonnerad etc.)

Odal-rune: Runeteken, door de SS gebruikt in de Tweede Wereldoorlog. Redelijk populair, vooral als speldje op revers van jas of als badge.

- Getalsymbolen (als 14 en 88)

De H is de achtste letter van het alfabet. 88 staat dus voor HH, oftewel 'Heil Hitler'. Veelal in combinatie met 14 gebruikt. 14 staat voor eerste 14 woorden van een Amerikaanse nazileuze welke populair is onder extreemrechtse skinheads: 'We must secure the existence of our race and the future of white children'.

- T-shirts en badges

Ook is er een schemergebied van populaire kleren, merken, kleuren en kledingcodes.

Het is echter belangrijk om met verstand symbolen te beoordelen: iemand met een hakenkruis om zijn nek zal bij niemand veel twijfels oproepen met zijn ideeën; minder duidelijk ligt dat bijvoorbeeld bij een drager van een Nederlands vlaggetje op zijn jas.

organisaties

Een voorbeeld van een actieve extreemrechtse organisaties is de actiegroep Voorpost. Deze beschouwt zichzelf als volk nationalistisch en voert actie tegen de multiculturele samenleving. Belangrijker zijn de lossere georganiseerde formaties die vooral van zich laten horen door openbare manifestaties en het internet. Er lijkt sprake te zijn van een overgang van Party Politics naar Street Politics.

Rechts-extremistische groeperingen en bewegingen in Nederland zijn de Nederlandse VolksUnie (NVU) die profileert zich als een volk nationalistische politieke partij en streeft naar een éénpartijstaat naar NSDAP-model.

De Nationale Socialistische Aktie/Autonome Nationale Socialisten (NSA/ANS) is in 2008 ontstaan en de leden beschouwen zichzelf eerst als socialisten en daarna als nationalist.

Radical Volunteer Force (RVF) is in 2002 in Engeland opgericht en de aanhangers in Nederland zijn uiterst rigide en radicaal, ze streven naar een Arisch Vierde Rijk.

Blood&Honour ontstond in 1987 en Combat 18 enige tijd later. Beide bewegingen beogen via het medium muziek de white power- of white pride ideologie te verspreiden. Beide bewegingen hebben sinds 2007 slechts een handvol actieve leden, maar uit deze groepen komen regelmatige nieuwe verbanden naar voren.

Met regelmaat ontstaan in Nederland nieuwe rechts-extremistische samenwerkingsverbanden. De Nationale Jeugd Nederland (NJN) is hiervan een voorbeeld en ontstond begin 2010. Zij richt zich op een blank Nederland zonder volksvreemde elementen.

Stormfront is een neonazistisch internetforum dat wordt bezocht door 'blanke nationalist'.

antifascisme

De Anti Fascistische Actie (AFA) is al enige tijd actief in Nederland en organiseert bijeenkomsten en betogingen gericht tegen de activiteiten van de NVU. Ze proberen de bijeenkomsten van de NVU te voorkomen of verhinderen, door middel van geweld of doorspelen van informatie over deze bijeenkomsten aan de politie.

KAFKA is de antifascistische onderzoeksgroep; doel is door middel van onderzoeksjournalistiek bij te dragen aan de bestrijding van rechtsextremisme.

De KLPD constateert dat tegendemonstraties van linksextremisme tegen rechts-extremistische actievoerders verharder en een toenemend gewelddadig karakter krijgen.

asielgerelateerd extremisme

Hoewel er een toename in ernst en omvang valt te constateren met betrekking tot de acties van deze groep tegen het huidige asiel- en vreemdelingenbeleid, valt te constateren dat het verschijnsel beperkt is. De impact van de acties moeten echter niet onderschat worden. Illegale acties van deze groep worden uitgevoerd onder gelegenheidsnamen zoals: 'Grenzen weg', 'Refugees Free' etc. In totaal gaat het om een groep van tientallen harde activisten. Het asielgerelateerd extremisme is grillig en richt zich niet alleen op direct betrokkenen, maar ook op doelwitten die ver van de uitvoering staan zoals bouwbedrijven, leveranciers en toeleveranciers.

dierenrechtenextremisme

Dierenrechtengroeperingen zijn niet zo zeer te typeren in de termen van 'links' of 'rechts'.

Er zijn zowel (extreem) linkse, (extreem) rechtse als apolitieke dierenrechtenorganisaties. Het actienetwerk respect voor Dieren (RvD) strijdt voor de vrijheid van alle dieren. De People for the Ethical Treatment of Animals (PETA) stelt dat dieren net zoals mensen kunnen lijden en een eigen leven willen; mensen hebben daarom geen recht om dieren te gebruiken.

Het Dieren Bevrijdings Front (DBF) gaat nog verder met het op actieve wijze het onderdrukken, vasthouden en mishandelen van dieren te bestrijden.

De actiegroepen staan bekend om de doordachte campagnes en het zorgvuldig gekozen doelwit. Sommige groepen kondigen acties aan, anderen hebben een minder open karakter en organiseren losse netwerkverbanden waarin anonimiteit gewaarborgd is.

Meer weten?

- ‘Van vreemde smetten vrij?’ , een quickscan van Bureau Discriminatiezaken Zaanstreek-Waterland naar rechts-extremistische jongeren in 2005
- Lokale jihadistische netwerken in Nederland, AIVD rapportage 2010
- Afkalvend front, blijvend beladen, AIVD rapportage 2010
- Asiel gerelateerd extremisme (Ministerie van Veiligheid en Justitie 2011)